

Høringsinnspill til planprogram for regional plan for senterstruktur og handel

Sammendrag og vurderinger

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
Agderbyen Eiendomsutvikling AS	<ul style="list-style-type: none"> • Advarer mot å lage for rigide og detaljerte bestemmelser i planene. • Trekker fram at det er en «dead-lock situasjon» når det kommer til lokalisering av handel for store varegrupper, det vil si at det reguleres ikke handelsområder for slike virksomheter utenfor sentrum, og de kan heller ikke plasseres i sentrum. • Foreslår at Agder næringspark (Kjerlingland i Lillesand kommune) kan brukes til denne varegruppen, og at det må diskuteres hvilke typer varer som tillates i slike næringsparker. • Ønsker også et skille mellom varer for daglig/ukentlig behov og varer med sporadisk behov, hvor den sistnevnte kan plasseres i en næringspark. Mener at en løsning er å tillate slike etableringer i næringsparker uten at det er handelsregulert. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utformingen av retningslinjer og eventuelle planbestemmelser diskuteres som en del av planprosessen. • Diskusjonen om hvilken type handel som eventuelt bør tillates på Kjerlingland og andre områder utenfor definerte sentrumsområder, må tas som en del av planprosessen, i dialog med de berørte kommunene og andre aktører.
Arendal kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommuneplanutvalg mener at planprogrammet er grundig og ambisiøst, og at det på en god måte legger grunnlag for utvikling av Agder i tråd med Regionplan Agder 2030. • For å følge opp målsettingene i planene anbefaler kommuneplanutvalget at planen inneholder en 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Kommunens argumentasjon for en regional planbestemmelse tas med videre i planprosessen.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>regional planbestemmelse i henhold til plan- og bygningslovens § 8-5.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvis en konkluderer på at planen skal inneholde parkeringsnormer ønskes det gjennomført en konsekvensanalyse for det. • Når det gjelder medvirkning peker kommunedirektøren på at det er viktig å bruke etablerte møtefora, det vil si regionale møtестrukturer og regionråd. Det politiske nivået må inkluderes, i tillegg til administrasjonene. Vi støtter ideen om politiske verksted. For de større bykommunene bør det på grunn av sakskompleksitet og omfang være egne møter med politikere og administrasjon for å avklare framtidig struktur for sentre og handel. • Kommunedirektøren mener at planen vil bidra til å unngå en mer spredt senterstruktur og muligens også en større overetablering av handel på Agder. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren er enig i at konsekvensene av parkeringsnormer bør analyseres hvis de vurderes som aktuelle i planen. Dette presiseres i planprogrammet. • Både representanter fra administrasjonen og kommunepolitikere vil bli invitert inn i planarbeidet. I kommuner der det oppleves spesielt press på å utvikle nye handelsområder kan vil det ved behov legges opp til egne dialogmøter med disse.
Bane NOR	<ul style="list-style-type: none"> • Det er viktig med gode og konkrete handlingsprogram som beskriver hvilke tiltak som anses nødvendige for å oppnå konkrete mål i planene med håndfaste utviklingstiltak som tar hensyn til hva, hvordan, når og hvem som utfører. • Ellers ingen spesielle merknader utenom at nasjonale føringer for areal- og transportplanlegging skal følges opp. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren er enig i innspillet vedrørende handlingsprogrammet og tilstreber en utforming av det i tråd med det som BaneNor skriver. • Nasjonale føringer for areal- og transportplanlegging er allerede nevnt eksplisitt i planprogrammet.
Birkenes kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunestyret i Birkenes ber om at fylkeskommunen gir kommunen bedre tid til å 	<ul style="list-style-type: none"> • Høringsfristen for planprogrammet for kommunene ble, etter ønske fra kommunene, forlenget betraktelig fra opprinnelig seks uker,

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>komme med tilbakemeldinger på høringer i planer som har betydning for kommunen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mener at regional plan for mobilitet og regional plan for senterstruktur og handel bør samordnes til én plan. • Fylkeskommunale og regionale planer bør ikke bli et verktøy for innsigelser på kommunale planer, enkeltvedtak og utviklingsprosjekter. • For å få gode tilbakemeldinger fra kommunene, som har sine prioriteringer i arealbruken, bør kommunene involveres i eventuelle referansegrupper. • Om planen bør inneholde konkrete retningslinjer avhenger av hva som kommer fram under arbeidet. Planretningslinjene kan ha ulik betydning for kommunene avhengig av hvordan de er utformet og hva de er knyttet til. Kommunen må derfor komme tilbake med tilbakemelding på dette når arbeidet er mer konkretisert. • Påpeker at kommunen har tre sentra og en spredt befolkning. Det er derfor viktig for kommunen at også dette perspektivet tas med i det videre arbeidet. 	<p>som er det lovpålagte minimum, til 15 uker. Det virker imidlertid som at dette ikke var kjent for kommunepolitikere da de behandlet saken. Når utkast til plan og handlingsprogrammet sendes på legges det opp til en høringsfrist som er tilstrekkelig for kommunene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er fylkestinget som gjennom regional planstrategi for Agder har bestemt at regional plan for mobilitet og regional plan for senterstruktur og handel skulle utarbeides som selvstendige planer. Kommunene i Agder, inkludert Birkenes kommune, har også sluttet seg til utarbeidelsen av disse planene, da regional planstrategi for Agder var på høring. Innspillet om sammenslåing av planene tas derfor ikke til følge. Det er imidlertid en klar ambisjon om å samordne medvirkningen til de tre parallelle regionale planene i størst mulig grad for å gjøre det lettere for alle aktører å medvirke. • Det er aldri motivasjonen i utarbeidelsen av regionale planer at disse skal brukes som verktøy for innsigelser på kommunale planer. Samtidig er det nedfelt i plan- og bygningsloven at regionale planer kan gi grunnlag for innsigelse. Ønsket fra kommunen kan derfor kun tas til orientering. • Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
		<p>dette planarbeidet. Det legges istedenfor opp til å bruke etablerte møtefora, og kommunene vil bli invitert til dialogmøter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. • Fylkeskommunedirektøren er enig i at planarbeidet må ta høyde for at kommunene i Agder er forskjellige, og at det er viktig ikke bare å se på de større regionale sentra. Utfordringene som mindre kommuner med spredt bosetting har når det gjelder senterstrukturen må tas opp i planprosessen. I første kulepunkt i kapitlet «spørsmål som planen skal gi svar på» tilføyes det at en også skal se på hvordan bygdesentrenes funksjon kan styrkes.
Bykle kommune	<p>Kommunestyret meiner at planen har «avgrensa relevans» for kommunen. Samtidig påpekes det at Hovden er «eit viktig handelssentrum i øvre Setesdal». Kommunen opplever «stadig større pågang for etablering av kjeder og verksemder som har kundegrunnlag langt utover det lokale marknaden». Det kan være interessant å se stedsutvikling / «destinasjonssentra» som en egen kategori i planen og «korleis ein utformar inkluderande og levande sentra i kommunar med stor variasjon i besøkstal, og gode møteplasser for fastbuande og tilreisande».</p>	<p>Innspillene tas med vidare i planprosessen og i andre prosesser som fylkeskommunen jobber med. Fylkeskommunen jobber med stedsutvikling på mange måter og gjennom ulike verktøy, som planer, strategier og tilskuddsordningar. Denne planen vil streife «stedsutvikling» og destinasjonsutvikling, men vil ikke ha dette som et hovedtema. Innspillet vedrørende «destinasjonssenter» som egen kategori virker spennende og tas med vidare i planprosessen.</p>

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
Direktoratet for mineralforvaltning	<ul style="list-style-type: none"> • Planen kan berøre mineralske ressurser og hvordan disse forvaltes i regionen. • Påpeker at utnyttelse av mineralressurser kan bidra til sysselsetting i Agder, men det er viktig at dette gjøres på en bærekraftig måte. • Fylkeskommunen bør hente inn informasjon om kritiske mineraler i fylket og legge en plan for hvordan disse mineralene skal forvaltes. 	<ul style="list-style-type: none"> • Innspillet tas til orientering. Utnyttelse og håndtering av mineralske ressurser vil ikke være et tema i denne planen. • Spørsmålet om det skal lages en egen plan om mineralressurser kan tas opp i forbindelse med neste regionale planstrategi.
Forsvarsbygg	Ser ikke behov for merknader, men ber om å bli holdt orientert om det videre arbeidet.	Forsvarsbygg vil bli orientert om det videre arbeidet når utkast til plan og handlingsprogram blir sendt på høring eller hvis det i planprosessen skulle vise seg at Forsvarets interesser blir berørt.
Froland kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunestyret mener at kommunen ikke berøres av regional plan for senterstruktur og handel. • Ønsker at kommunen får mulighet til å medvirke i utvikling av sentrum i kommunen til økt aktivitet, handel og bosetting og for å bidra til å nå nasjonale klimamål. 	Alle kommuner i Agder vil berøres av regional plan for senterstruktur og handel og gis derfor mulighet til å medvirke i utarbeidelsen av den.
Gjerstad kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunestyret ønsker at planen skal ha en kombinasjon av føringer og bestemmelser, og mener at dette krever en grundig vurdering av hva som er hensiktsmessig. Dette bør komme tydeligere fram i planprogrammet. Retningslinjer eller evt. bestemmelser vil ha stor betydning for videre utvikling i kommunen generelt og på Brokelandsheia spesielt. Det bør foreligge noen bestemmelser om hvor en kan planlegge for detaljvarehandel og evt. plasskrevende varer, og hvor det kan planlegges for annen type næring. Dette for å unngå at 	<ul style="list-style-type: none"> • Det blir i løpet av planprosessen tatt opp hvilke retningslinjer, eventuelt bestemmelser, som anses som hensiktsmessig å ha inn i planen. Dette skal skje etter en grundig vurdering, blant annet i dialog med kommunene. Dette klargjøres tydeligere i planprogrammet. Kommunens argumentasjon for en kombinasjon av bestemmelser og retningslinjer tas med videre i planprosessen. • Det tilføyes en generell setning om viktigheten av tilgjengelighet til ulike funksjoner i et

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>eksisterende bysentra og andre utbygde sentrum, utarmes, og for å konsentrere biltrafikk til noen få større handelspunkt. Mens det f.eks. kan være retningslinjer for omfang på bygningsmasse. Bestemmelser gir mest forutsigbarhet for alle parter, både kommune og næringsdrivende.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planprogrammet må legge mer vekt på folkehelse som en viktig føring. Den regionale folkehelsestrategien bør bl.a. legges inn som en føring. • Electric Region Agder bør komme inn under spørsmål som planen skal gi svar på: Hvordan kan planen bidra til å realisere målbildet for Electric Region Agder, for hele Agder, også i distriktene? • Konsekvenser for eksisterende handelssentre bør utredes, dersom det legges opp til nye handelssentre. Det bør komme tydeligere fram i planprogrammet at en ønsker å ha fokus på utvikling av eksisterende handelsområder, for å gjøre disse mest mulig robuste. 	<p>folkehelseperspektiv i kapitlet om sentrale utviklingstrekk og utfordringer. Under «regionale føringer» i planprogrammet har en valgt kun å liste opp regionale planer etter artikkel 8 plan- og bygningsloven. Folkehelsestrategien har ikke status som regional plan og tas derfor ikke med, men det betyr ikke at den ikke vil ha betydning for dette planarbeidet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Electric Region Agder oppfattes ikke å være aktuell å nevne i planprogrammet. Electric Region Agder skal bidra til å redusere klimagassutslippene i Agder, og dette målet er allerede nevnt i planprogrammet under formålet med planen. • Det står allerede i planprogrammet, under kapitlet om spørsmål som planen skal gi svar på, at en skal se på eksisterende sentre og handelsområder og hvordan en kan styrke og videreutvikle dem. Det tilføyes et nytt punkt under «utredninger» om at virkninger av en endret senterstruktur i forhold til gjeldende regionale og kommunale planer bør undersøkes.
Grimstad kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Kommuneplanutvalget mener at det vil være viktig å gjøre en grundig evaluering av eksisterende regionale planer. Her vil det være mest interessant å undersøke om gjeldende plan for Aust-Agder med regional planbestemmelse har gitt utslag på hvor og hvor mye det har/ikke har blitt etablert 	<ul style="list-style-type: none"> • Forslag til undersøkelse av etablert handelsvirksomheter utenfor de definerte sentrums-/handelsområdene er interessant og bør gjennomføres, men dette er allerede nevnt i planprogrammet. Det er også nevnt at det skal skje en evaluering av hvordan “senterplanene”

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>handelsvirksomheter utenfor de definerte sentrums-/handelsområdene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mener at regional planbestemmelse bør innarbeides i den nye planen. Dette vurderes å være det beste verktøyet for å sikre en helhetlig og rettferdig utvikling av senterstruktur og handel på tvers av kommunegrensene i hele Agder. Det gir kommunene et viktig regionalt perspektiv i planleggingen, samtidig som det gir både kommuner, eksisterende handelsvirksomheter og utvikling av ny handelsvirksomhet en forutsigbarhet. 	<p>for Aust-Agder og Vest-Agder er blitt fulgt opp av kommunene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Kommunens argumentasjon for en regional planbestemmelse tas med videre i planprosessen.
Hægebostad kommune	<p>Formannskapet slutter seg til vedtaket fra rådmannsutvalget i Lister interkommunale politiske råd. (se oppsummeringen for Lister interkommunale politiske råd).</p>	<p>Se kommentarer til uttalelsen fra Lister interkommunale politiske råd.</p>
Igland Eiendom AS	<ul style="list-style-type: none"> • Trekker fram at de har bygget opp et populært handelsområde på Bergemoen, og at erfaringer fra denne utbyggingen kan være gode innspill til denne planen. Påpeker at den gamle regionale planen for senterstruktur for Aust-Agder medførte det ble uhensiktsmessige prosesser og forsinkelser i naturlig utvikling på grunn av de detaljerte retningslinjene i planen. • Dersom det skal etableres egne arbeidsgrupper til planarbeidet så bør næringslivet og lokale utbyggere være representert. • Planen trenger ikke å inneholde en regional planbestemmelse med konkrete retningslinjer, fordi kommunene kan selv vurdere hvordan den lokale handelen bør utvikles. Hvis planen skal inneholde 	<ul style="list-style-type: none"> • Diskusjonen om retningslinjer og eventuelle planbestemmelser, samt utforming av dem, tas som en del av planprosessen. • Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Igland Eiendom og andre næringsaktører, vil imidlertid inviteres til dialogmøter. I tillegg er det sentralt med god dialog med kommunene vedrørende hvordan de ser for seg videre utvikling av handelsvirksomhet.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>konkrete retningslinjer, bør disse retningslinjene ivareta eksisterende handelsområder på en måte som tillater utvikling. Ikke alle typer handel kan etableres i sentrum, og det er viktig at disse områdene også kan utvikle seg. Konkrete eksempler er at minimums- eller maksimalkrav til areal på bebyggelse kan hindre utvikling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bemerker at Bergemoen er et viktig avlastningssenter for Grimstad og ønsker å kunne fortsette å utvikle dette området som et lokalsenter for handel og fritid. 	
Jernbanedirektoratet	<ul style="list-style-type: none"> • Opplever at planen har et grundig og godt utgangspunkt for videre arbeid og synes det er positivt at planprosessen går parallelt med de andre to regionale planene som er under utarbeidelse. • Planene må gjennom arealbruk bidra til å styrke grunnlaget for et sterkt kollektivsystem og bærekraftig transportbruk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tas til orientering. • Innspillet tas med videre i planprosessen.
Kristiansand kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Det er viktig at arbeidet med de fylkeskommunale regionale planene henger sammen med hverandre, med kommunens egen pågående planprosess med kommuneplanens arealdel, og med forhandlingene om byvekstavtalen. • Ser ikke behov for formelle arbeids- eller referansegrupper knyttet til planen, men forutsetter at kommunene blir invitert til tett faglig dialog særlig knyttet lokalisering av handel og tjenester. • Den nye senterstrukturen i Kristiansand, som fastsatt i kommuneplanens samfunnsdel med 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er en klar ambisjon om å samordne arbeidet med de tre parallelle regionale planene i størst mulig grad. Fylkeskommunedirektøren er enig i at det er viktig med et tett samarbeid med kommunen for å koordinere pågående planprosesser. • Fylkeskommunedirektøren har, etter vurderingen av høringsuttalelsene, kommet til samme konklusjon at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Det legges opp til tett faglig dialog

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>overordnet arealstrategi, vedtatt i 2020, må legges til grunn i arbeidet med de nye regionale planene.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kommunedirektøren mener det vil være nyttig med en felles forståelse av hvilke type handelsvirksomhet som kan etableres i næringsområdene og anbefaler at det gjøres en utredning knyttet til handelbegrepet og at planen tar stilling til i hvilke typer handel som skal tillates i hvilke næringsområder. • Kommunedirektøren anbefaler at det benyttes retningslinjer (framfor regional planbestemmelse) som virkemiddel i forbindelse med lokalisering av handel. 	<p>med kommunene når det gjelder lokalisering av handel og tjenester.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Senterstrukturen i gjeldende kommunale planer legges til grunn når senterstrukturen i den nye regionale planen for senterstruktur og handel i Agder utarbeides. • Fylkeskommunedirektøren er enig i at det er viktig med tydelige definisjoner og avgrensninger av handelsbegreper. Det tilføyes et punkt om dette i kapitlet om «avklaringer» i planprogrammet. • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Kommunens argumentasjon for retningslinjer framfor regional planbestemmelse tas med videre i planprosessen.
Kristiansand næringssselskap AS	<ul style="list-style-type: none"> • Dette høringssvaret er tilnærmet identisk med Lillesand næringsarealer sitt svar. • Foreslår flere konkrete arealer til utbygging. • Enig i hovedformålet om å hindre byspredning og kanalisering av handel som kan lokaliseres i sentrene. • Opplever at planen møter på et dilemma mellom ønsket om å legge til rette for aktivitet og unngå spredning av by- og bydelssentre, sikre tilgjengelighet for alle og redusere klimautslipp og unødig bruk av natur. Mener at det er viktig å trekke 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er ikke tanken at denne planen åpner opp for nye utbyggingsområder som ikke er nedfelt i kommunenes egne planer fra før. Innspill som dette bør diskuteres som en del av planprosessen, i tett dialog med kommunene. • Uttalelsen trekker opp noen viktige dilemmaer knyttet til ulike handelskonsepter. Dette er en viktig diskusjon som tas som en del av planprosessen. I den sammenheng er det viktig å komme fram til tydelige definisjoner og avgrensninger av handelsbegreper. Det tilføyes

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>et skille mellom volumkrevende varegrupper og mer tradisjonell bæreposehandel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lurer på hvordan konsepter med små varegrupper i store varehus skal behandles i denne planen. Det trekkes også fram at det må skilles mellom tjenester som kan og ikke kan lokaliseres i sentrene. Kommer med et forslag om å skille mellom varer og tjenester som dekker daglig behov og varer og tjenester som bare anskaffes og oppsøkes sporadisk. • Mener at planen må klargjøre om salg av store varegrupper trenger handelsregulering. 	<p>et punkt om dette i kapitlet om «avklaringer» i planprogrammet.</p>
<p>Kvadraturen i Kristiansand AS og Kvadraturen Gårdeierforening</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mener at fylket og kommunene må ha en bevisst bruk av virkemidler som fremmer sentrumsattraktivitet. Dette vil sikre at bysentrene overlever, utvikler seg og fortsetter å være en drivkraft i landsdelen. • Påpeker at urbanitet og bostedsattraktivitet henger sammen, og at trender viser til at flere vil trekke til byene. Kompakte byer trekkes fram som en løsning på byvekst som ikke går på bekostning av klima, miljø og trivsel. Attraktive byer tiltrekker seg folk og næring, og er et viktig konkurransefortrinn. • Mener at det burde etableres en formell arbeidsgruppe eller en referansegruppe for å skape et kontaktpunkt mellom sentrumsorganisasjoner, næringslivet i bysentrum og fylkets planavdeling. De ønsker å være med i en slik gruppe. • En regional planbestemmelse oppfattes som avgjørende i denne type plan, fordi det sikrer en 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er viktig at planen utformes med virkemidler som er tilpasset formålet om attraktive bytettsteds- og bygdesentre. • Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Kvadraturen i Kristiansand AS og Kvadraturen Gårdeierforening, og andre næringsaktører, vil imidlertid inviteres til dialogmøter for å skape et direkte «kontaktpunkt». • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Argumentasjonen fra Kvadraturen i Kristiansand AS og Kvadraturen Gårdeierforening for en regional

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>helhetlig og bærekraftig utvikling av senterstruktur og handel i landsdelen. Negativ til lokale vedtak som bidrar til byspredning og lite bærekraftige løsninger. Ønsker at planen skal inneholde klare føringer, retningslinjer og prinsipper for satsning på bærekraftige og attraktive bysentrum, gjerne en regional planbestemmelse som skal legge klare føringer på at offentlige virksomheter legges til bysentrum (eks politi, pass, NAV, osv.), spesielt de besøksintensive.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Planen bør være tydelig på at sentrale sentrumsfunksjoner må lokaliseres i bysentrum (kino, kulturinstitusjoner, offentlige tjenester) og at det må tilrettelegges for flere kontorarbeidsplasser i sentrum. • Planen bør være tydelig på at bysentrum og nærings- og handelsparker ikke kan likestilles fordi de har ulike funksjoner. Det er derfor viktig at planen definerer disse funksjonene og legger klare føringer. • Nye trender i handel trekkes fram, spesielt innen detaljvarehandelen, hvor netthandel og bærekraft har kommet for fullt. Mener at det allerede er en overetablering av handel i Agder, og at nye etableringer bør begrenses utenfor bysentrum. Samspillet mellom bysentrum og næringsparkene må utnyttes bedre enn i dag, og den nye regionale planen må derfor legge opp til et bedre samspill i utviklingen av disse, for eksempel ved at sentrumsnære næringsparker blir til lager og logistikk for virksomheter i sentrum. 	<p>planbestemmelse tas med videre i planprosessen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse diskuteres som en del av planprosessen. • Uttalelsen inneholder flere konkrete og tydelige forslag til prinsipper for utvikling av bysentrum og næringsområder utenfor bysentrum, som det vil være viktig å diskutere i planprosessen.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
Kystverket	Har ingen vesentlige innspill.	Tas til orientering.
Lillesand kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Lillesand bystyre mener fremdriftsplanene for planprogrammene og planprosessene er ambisiøse. Mål om framdrift må ikke gå på bekostning av gode medvirkningsprosesser med befolkning, næringsliv og kommuner. Det må settes av tilstrekkelig tid til behandling i by- og kommunestyre. • Savner en konkret plan for medvirkning, som gir forutsigbarhet for medvirkningsprosessen. • Anbefaler at det gjennomføres politiske workshops og/eller medvirkningsmøter hvor administrasjonen og politikere er involvert, for å sikre forankring av planarbeidet. • Mener at planprosessen, og ikke minst medvirkningen, ville vært bedre om de tre planene ble slått sammen, helst til én. • Planen bør være kortfattet og lettlest. Det er svært viktig at en får lik og forutsigbar behandling av handelsetablering i hele Agder. • Anser det som positivt og nyttig å etablere egne arbeidsgrupper og/eller referansegrupper til planarbeidet, men det er også ønskelig at det kan legges til rette for dialogmøter med den enkelte kommune, slik at den regionale planen blir godt forankret i kommunen. • Mener at planen skal anvende retningslinjer, ikke bestemmelser. Retningslinjene må avklares i tett dialog med kommunene. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren mener at den justerte framdriftsplanen er gjennomførbar og gjør det mulig å lage gode medvirkningsprosesser, samtidig at det er viktig å fastholde ved ambisjonen om at det er det sittende fylkestinget som får vedtatt den endelige planen. • Kapitlet om medvirkning er presisert litt. Det konkrete medvirkningsopplegget er under fortløpende utvikling. • Politiske workshops og/eller medvirkningsmøter hvor administrasjonen og politikere er involvert er planlagt. • Det er fylkestinget som gjennom regional planstrategi for Agder har bestemt at regional plan for mobilitet, regional plan for senterstruktur og handel, og regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen skulle utarbeides som selvstendige planer. Kommunene i Agder, inkludert Lillesand kommune, har også sluttet seg til utarbeidelsen av disse planene, da regional planstrategi for Agder var på høring. Innspillet om sammenslåing av planene tas derfor ikke til følge. Det er imidlertid en klar ambisjon om å samordne medvirkningen til de tre parallelle regionale planene i størst mulig grad for å gjøre det lettere for alle aktører å medvirke.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<ul style="list-style-type: none"> • Bystyret ønsker en plan som legger til rette for å styrke bysentrum samtidig som det kan legges til rette for «ikke-besøksintensiv» næringsvirksomhet i nær tilknytning til hovedferdselsårer / E-18. • Som en del av kunnskapsgrunnlaget bør det i planarbeidet utredes hvilke positive og negative konsekvenser valg av senterstruktur og handel vil gi for innbyggere som bor i utkant av sentrumsområder og i spredtbygde strøk. • Det er viktig å fokusere på sentrumsutvikling generelt, og ikke kun ha fokus på handel alene. Kontorplasser, tjenesteyting og andre sentrumsfunksjoner er også viktige funksjoner i en bykjerne som bidrar til å skape attraktivitet og liv i sentrum. • Det er viktig å avklare målkonflikter mellom næringsutvikling og klima- og miljøhensyn. • Det vil være nyttig om man på tvers av kommunegrensene kom til en omforent løsning i forhold til definisjoner av ulike typer handel som ligger i gråsonen mellom detaljhandel og plasskrevende varer, som småskala bransjehandel. • Ønsker å endre formuleringen i det ene formålet med planen: « redusere behovet for transport» (istedenfor redusere behovet for biltransport). 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren deler kommunens ambisjon om en mest mulig kortfattet og lettlest plan som skaper forutsigbarhet. • Fylkeskommunedirektøren mener at en kan sikre en god medvirkning uten etablering av egne faste arbeidsgrupper eller referansegrupper, gjennom gode dialogmøter med kommunene regionvis og enkeltvis der det anses som hensiktsmessig. • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Kommunens argumentasjon for retningslinjer framfor regional planbestemmelse tas med videre i planprosessen. Det tilføyes en setning under avsnittet om «avklaringer» at dette skal skje i dialog med kommunene. • Bystyrets ønske om «ikke-besøksintensiv» næringsvirksomhet i nær tilknytning til hovedferdselsårer/E-18 drøftes som en del av planprosessen. Formuleringen under punktet om handels- og servicetilbud i tilknytning til kryss langs E18 og E39 under kapitlet «Spørsmål som planen skal gi svar på», justeres. Det presiseres at en bør se på hvilke konsekvenser en eventuell tilrettelegging for videre utvikling av handels- og serviceområdene langs europaveiene og de nye kryssområdene vil gi.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
		<ul style="list-style-type: none"> • Det tilføyes et nytt punkt under «utredninger» om at virkninger av en endret senterstruktur i forhold til gjeldende regionale og kommunale planer bør undersøkes. • Perspektivet om andre viktige sentrumsfunksjoner tas med videre i planprosessen. • Det står allerede et punkt om å avklare og diskutere de nevnte målkonfliktene i planprogrammet. • Det tilføyes et punkt om definisjon av ulike type handel i kapitlet om «avklaringer» i planprogrammet. • Innspillet om å erstatte formuleringen vedrørende transport under formålet med planarbeidet tas ikke til følge. Det er faktisk meningen at det først og fremst er behovet for biltransport som ønskes redusert. Fylkeskommunedirektøren viser til at fylkestinget hadde en avstemning på nettopp dette punktet da politikerne behandlet høringsutkast til planprogrammet, og et flertall ønsket å beholde nettopp denne formuleringen.
Lillesand Næringsarealer AS	Dette høringssvaret er tilnærmet identisk med Kristiansand Næringssselskap AS sitt svar. Se oppsummeringen av innholdet der.	Se vurderingene til høringsuttalelsen fra Kristiansand Næringssselskap AS.
Lindesnes kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Utvalg for plan og samfunnsutvikling ønsker at kommunale råd og utvalg involveres i videre arbeid med planen der hvor det er relevant og ønskelig. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det legges opp til dialog med både administrasjonen og politikere i kommunene.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<ul style="list-style-type: none"> • Det bør som en del av utredningsarbeidet og felles med de to andre planene klart framkomme hvilke muligheter og utfordringer ny E-39 vest for Kristiansand gir i forhold til framtidig utvikling av næring mv. langs kryss. Lokalpolitiske beslutninger og forventninger bør inngå i utredningen. • Det må sørges for at spørsmålene om regional planbestemmelse eller retningslinjer og evt. geografisk differensiering tas opp med kommunene tidlig i planprosessen og at det settes av tilstrekkelig tid og ressurser til dette. Det er ønskelig at det utarbeides og vedtas forpliktende planbestemmelser for handel og senterstruktur som en del av planarbeidet. Disse bør være så like som mulig. Differensiering kan vurderes for innlandskommuner utenfor trasé for E39/E18. • Det bør utredes hvilke muligheter og utfordringer valg av senterstruktur og handel vil gi for bygd og omland, som en del av kunnskapsgrunnlaget. • Fase 2 – planprosess med diverse innspills- og medvirkningsarenaer foreslås utvidet til også å omfatte september og oktober 2022. • Regionvise dialogmøter vil være nyttig som samarbeidsarena, men det er ønskelig at det også kan legges til rette for dialog og aktiv medvirkning fra den enkelte kommune, både fra administrativt og politisk hold. • Den sosiale bærekraften ser ut til å ha kommet litt i skyggen av øvrige formuleringer og mål i 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren er enig i at muligheter og utfordringer vedrørende nye E39 må bli belyst. Her foreligger det allerede en god del utredninger fra både Agder og andre deler av landet som en bør sammenstille. Lokalpolitiske beslutninger bør tas med i denne sammenstillingen. Det tas inn et punkt om dette under «utredninger». I tillegg justeres formuleringen under punktet om handels- og servicetilbud i tilknytning til kryss langs E18 og E39 under kapitlet «Spørsmål som planen skal gi svar på», slik at det fokuseres på hvilke konsekvenser en videre utvikling av slike tilbud vil gi. • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Kommunens argumentasjon for en regional planbestemmelse tas med videre i planprosessen. Det tilføyes en setning under avsnittet om «avklaringer» at dette skal skje i dialog med kommunene. • Det tilføyes et nytt punkt under «utredninger» om at virkninger av en endret senterstruktur i forhold til gjeldende regionale og kommunale planer bør undersøkes. • Framdriftsplanen i høringsutkastet må justeres ettersom kommunene har fått utsatt høringsfrist for planprogrammet. Medvirkningsperioden kan derfor utvides litt til å omfatte deler av høsten.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>planprogrammet. Planprogrammet bør også vise hvordan en vil høre de lokale stemmene som ellers ikke deltar på medvirkningsmøter eller svarer på spørreundersøkelser. Eksempelvis personer med dårlig råd som bor utenfor sentrumsområder.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det bør være et mål for planarbeidet at den ferdige planen blir kortfattet, lettlest og forståelig slik at det blir mulig å forstå innholdet og bidra til at den kan realiseres. • Ungdomsrådet i kommunen mener den beste tiden for å gjennomføre medvirkning vil være tidlig på våren. Rådet foreslår ulike metoder for å involvere ungdom i regionen på. Ønsker at representanter fra ungdomsrådene møtes til en felles medvirkningskonferanse. Her ønsker de at det legges til rette for at ulike aktører kan bidra, næringsliv, reiseliv, eldreråd, ulike organisasjoner og fagpersoner slik at ungdommene får inn flere perspektiver på planene når de skal gi sine innspill. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det legges opp til dialogmøter med enkelte kommuner der det oppleves press på å utvikle nye handelsområder, slik som Lindesnes kommune. • Fylkeskommunedirektøren mener at det ikke er realistisk å drive en omfattende og systematisk innbyggermedvirkning i regionale planprosesser, sånn som noen kommuner som Lindesnes gjør i sine kommuneplaner, med de rammene som er satt for dette planarbeidet. • Fylkeskommunedirektøren deler kommunens ambisjon om en mest mulig kortfattet og lettlest plan. • Fylkeskommunen ønsker å legge opp for tidlig medvirkning av ungdomsrådene før sommerferien og prøver å legge opp medvirkningen sånn som ungdomsrådet foreslår. Det er allerede igangsatt dialog med kommunen om det. Det legges til et punkt under «medvirkning» om at det planlegges en felles høringskonferanse for de tre parallelle planene tidlig på nyåret 2023 der også ungdomsrepresentanter inviteres. I tillegg tas det inn et punkt at en i dialog med ungdomsrådene vurderer ulike metoder for medvirkning for å nå ut bredere til målgruppen.
Lister interkommunale politiske råd	<ul style="list-style-type: none"> • De plantema og spørsmål som hver enkelt plan skal behandle oppleves som overlappende og vanskelige 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er fylkestinget som gjennom regional planstrategi for Agder har bestemt at regional

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>å skille fra hverandre. Ut fra en overordnet målsetting om å redusere antall regionale planer bør grensesnitt og sammenheng mellom de tre planene tydeliggjøres ytterligere før det fattes en endelig politisk beslutning.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lister plan- og næringsnettverk er av den oppfatning at en felles ATP-plan for kristiansandsregionen og listerregionen ville bidratt til en mer effektiv, helhetlig og politisk engasjerende prosess. • Når det gjelder medvirkning er det ønskelig med flere tilnæringsmåter. Blant annet bør digitale medvirkningsformer prøves ut. • Ser det som naturlig at de etablerte interkommunale møte- og dialogarenaene i listerregionen blir benyttet. • Påpeker at det er en fare for medvirkningstretthet og overbelastning på planavdelingene i kommunene. Er bekymret for at tiltak fra eksisterende vedtatt handlingsplan for Regionplan Lister 2030 kan bli utsatt med henvisning til pågående planarbeid med de nye regionplanene. • Mener at mulige målkonflikter kan reduseres dersom planene blir håndtert mer helhetlig og regionalisert. • Er skeptisk til bruk av regional planbestemmelse i planen. • Ser konfliktpotensialet i et område med tradisjoner for spredd bosetting og sterke bygdemiljø. Dette er en viktig problemstilling å ta med inn i selve planarbeidet. 	<p>plan for mobilitet, regional plan for senterstruktur og handel, og regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen skulle utarbeides som selvstendige planer. Når det gjelder grensesnittet mellom disse mener fylkeskommunedirektøren at denne er tilstrekkelig illustrert gjennom figuren på slutten av kapittel 4 i planprogrammet. Innspillet fra Lister viser imidlertid at det er behov for å kommunisere dette enda tydeligere også i planprosessen. Uansett er det en klar ambisjon om å samordne medvirkningen til de tre parallelle regionale planene i størst mulig grad.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fylkestinget har diskutert utarbeidelsen av en ATP-plan for Lister under behandlingen av regional planstrategi for Agder i oktober 2020, og har vedtatt at denne planen ikke utarbeides i denne perioden. • Det tilstrebes å bruke ulike metoder for medvirkning som er tilpasset både målgruppene og de ulike regionene i Agder, blant annet muligheter for digital medvirkning. • Fylkeskommunedirektøren er enig i at det er fornuftig å bruke de etablerte møte- og dialogarenaene i Lister-regionen, noe som en har veldig gode erfaringer med fra blant annet arbeidet med Regionplan Lister 2030. • Ansvarer mellom de pågående planer og oppfølging av handlingsprogrammet til Regionplan Lister 2030 er fordelt på ulike

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
		<p>avdelinger i fylkeskommunen. Fylkeskommunedirektøren deler derfor ikke bekymringen fra Lister.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det legges i stor grad opp til å realisere medvirkningen regionvis. Dette vil forhåpentligvis bidra til gode diskusjoner om målkonflikter. • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Rådets argumentasjon tas med videre i planprosessen. • Fylkeskommunedirektøren er enig i at spesielle utfordringer i en region med spredd bosetting bør tematiseres i planprosessen.
Mattilsynet	Generell kommentar at regionale planer må bidra til å rent drikkevann og plantehelse. Kapasitet på drikkevann må vurderes i forbindelse med fortetting av sentrumsnære områder.	Innspillet tas til orientering. Drikkevann vil ikke være et tema i denne planen.
Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	Anbefaler at fylkeskommunen går gjennom tettsteder/utbyggingsområder, og analyserer hvilke områder som er sårbare for videre utbygging/fortetting knyttet til flom- og overvannsutfordringer i små nedbørfelt og områder der man har bygd seg inn i flomutfordringer (eller områder der man er i ferd med å gjøre dette).	Fylkeskommunedirektøren mener at en analyse knyttet til flom- og overvannsutfordringer er utenfor rammene og den tematiske innretningen av dette planarbeidet. Det kan eventuelt bli aktuelt å foreslå en slik analyse som tiltak i handlingsprogrammet til planen, etter dialog med kommunene og statlige etater. Dette må en i så fall komme tilbake til.
Næringsforeningen i kristiansandsregionen	<ul style="list-style-type: none"> • Berømmer fylkeskommunen for god involvering så langt. • Savner større fokus på levekårsutfordringer, spesielt knyttet til sysselsetting. 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle regionale planer som fylkeskommunen utarbeider berører på en eller annen måte levekår. Samtidig er det bevisst at levekår ikke fremheves spesielt i denne planen som tross alt

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<ul style="list-style-type: none"> • Peker på målkonflikter. Mener i den sammenheng at det å få flere i arbeid og tiltrekke seg nye investeringer bør ha høyest prioritet. Tilgang på arealer helt sentralt. • Målet med planen burde være å skape attraktivitet, liv og arbeidsplasser i hele Agder, ikke bare i sentrene. • Kommer med et forslag til oppdeling av handelsområder i handelsbehov fordelt på tre kategorier. • Mener at det trengs en del analyser, f. eks. hvilke etableringer som passer inn og hvilke som ikke passer inn i by- og tettstedssentrene. Lister opp en rekke spørsmål i den sammenheng. • Ønsker å drøfte krav til profil for næringsarealer for å sikre tilstrekkelig areal for ulike næringsetableringer i Agder. Mener at fylkeskommunen bør koble seg på arbeidet med Kristiansand kommune sin arealplan som f. eks. tar opp ulik profil for ulike næringsområder. • Diskusjon om planbestemmelse bør tas i medvirkningsforumer, og det bør ikke konkluderes for tidlig. • Tilbyr å fasilitere arbeidsgrupper og involvere næringsforenings ressursgrupper i workshops. Ønsker å bli involvert tidlig i medvirkningsprosesser. 	<p>skal være spisset mot senterstruktur og handel. For å i det minste styrke perspektivet litt tas det inn en setning om et inkluderende samfunn for alle i kapitlet om formålet med planarbeidet der FNs bærekraftsmål er omtalt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • I kapitlet om «avklaringer» står det allerede et punkt om at målkonflikter skal avklares. I den forbindelse vil det være naturlig å diskutere hvilke hensyn som skal veie tyngst. • Forslaget om å endre formuleringen i formålet til å omfatte hele Agder, ikke bare sentrene, tas ikke til følge. Denne planen handler om nettopp utviklingen av sentrene i Agder. Det er ikke hensiktsmessig å dublere et av hovedmålene i Regionplan Agder 2030 i denne planen. • Forslaget om oppdeling av handelsbehovet i tre kategorier anses for å være en nyttig innfallsvinkel og tas med videre i planprosessen. • Det tas inn et punkt under «avklaringer» om å ta stilling til hvilke typer handel som bør tillates hvor. Spørsmålene som Næringsforeningen kom med oppfattes som nyttige og tas med i denne avklaringen. Utover det kom Næringsforeningen med flere nyttige innspill vedrørende trender innen handel og analysebehov som tas med videre i utredningene. • Forslaget vedrørende krav om profil for næringsområder virker interessant og tas med

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
		<p>videre i planprosessen. Kan eventuelt være aktuelt å tas inn i handlingsprogrammet. Fylkeskommunedirektøren er enig i at fylkeskommunen bør koble seg på arbeidet med Kristiansand kommune sin arealplan i denne sammenheng.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. • Fylkeskommunen har, som en reaksjon på uttalelsen, allerede opprettet dialog med Næringsforeningen, som også er sekretariat for Næringsalliansen i Agder, om å samarbeide om medvirkningsarenaer for næringslivsaktører.
Region Kristiansand interkommunalt politisk råd	<ul style="list-style-type: none"> • Representantskapet i Region Kristiansand mener det vil være viktig at de tre regionale planene som utarbeides parallelt behandles mest mulig som «én plan». Det innebærer at medvirkningen bør samordnes. • Opptatt av at barn og unge medvirker i planarbeidet og ber om at dette synliggjøres i planarbeidet. • Ber om at høringsfrister blir tilstrekkelig lange for at kommunene kan sikre forsvarlig lokaldemokratisk behandling. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det er en ambisjon at medvirkningsprosessene for de tre planene skal være så godt koordinert som mulig, for å bidra til at prosessene i størst mulig grad oppfattes som «enhetlige». • Det tilføyes et par setninger under avsnittet om medvirkning av barn og unge for å konkretisere litt mer. • Det settes en høringsfrist som best mulig balanserer kommunenes ønske om en tilstrekkelig lang høringsfrist og fylkestingets ønske om framdrift.
Risør kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Formannskapet mener det er positivt at en i arbeidet i størst mulig grad benytter eksisterende samhandlingsarenaer, og at den nye samhandlingsstrukturen i Agder tas i bruk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Etter å ha gått gjennom alle høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Det

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<ul style="list-style-type: none"> • På grunn av planens kompleksitet anbefales det at det nedsettes en administrativ referansegruppe for planprosessen, bestående av representanter fra fylkeskommunen, Statsforvalteren og et utvalg fra administrasjonen i kommunene, hvor både by- og distriktskommuner er representert, spesielt fra «flankene». • Kommunedirektøren mener det må legges stor vekt på arbeidet med kunnskapsgrunnlaget, og at en i arbeidet belyser målkonfliktene som ligger i ønsket om utvikling og arbeidsplasser med klima og arealbruk. Fylkeskommunen oppfordres til å utarbeide en arealbruksanalyse som del av kunnskapsgrunnlaget til planene. • Mener det er for tidlig i prosessen å vurdere hvor vidt planen bør ha planretningslinjer eller planbestemmelser. Dette bør avklares i løpet av planprosessen. Hvordan retningslinjene/bestemmelsene utformes vil være helt avgjørende for hva som vil være mest hensiktsmessig. Det forutsettes at det legges like retningslinjer eller bestemmelser for senterstruktur og handel i planen for kristiansandsregionen som i Regional plan for senterstruktur og handel. 	<p>legges imidlertid opp til dialog med både administrasjonen og politikerne i kommunene, og med Statsforvalteren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen er i prosess med metodeutvikling for utvikling av arealregnskap. Dette beskrives med et nytt avsnitt i kapittel 6 i planprogrammet. • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. Fylkeskommunedirektøren er enig i at det ikke må være noe motstrid mellom retningslinjer eller bestemmelser mellom de regionale planene som utarbeides parallelt.
Setesdal interkommunalt politisk råd	<ul style="list-style-type: none"> • Gitt den klare sammenhengen mellom planane ville det vært ein fordel med same struktur og oppsett på planprogramma. • Meiner at spesielt medverknadsprosessen vil være naturlig å harmoniserast og at kommunar og 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren er opptatt av en god koordinering mellom de tre parallelle planprosessene, men mener ikke det er nødvendig at alt må være helt likt når det gjelder dokumenter som utarbeides. Det bør være en fleksibilitet med tanke på at det tross

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>IPR'ane på Agder får ein meir formalisert rolle inn i arbeidet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det bør vidare leggest opp til ein administrativ referansegruppe i arbeidet med alle tre planane, og politisk representasjon frå IPR tilsvarande den det er lagt opp til i Planprogrammet for Regional plan for bustad, areal og transport i Kristiansandsregionen 2023-2050, bør vurderast for dei to andre planane også. 	<p>alt er tre ulike planer. Det gjelder også medvirkningsopplegget som må tilpassast behovet i den enkelte planprosessen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etter å ha gått gjennom alle høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Det legges imidlertid opp til dialogmøter med kommunene og regionrådene.
<p>Statens vegvesen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Arealer er en begrenset ressurs som må forvaltes bærekraftig dersom vi skal oppnå hovedmålet i Regionplan Agder 2030. Den samlede arealbruken i Agder er langt fra bærekraftig i dag. Arealnøytralitet bør opp til diskusjon. Arealbudsjett og arealregnskap for Agder er den kjerneoppgaven som kan sikre en styrt utvikling til en mer økologisk bærekraftig region. • Blir gjerne invitert til flere innspill underveis i planprosessen. • Planen må konkretiseres med delmål og framdriftsplaner med konkrete tiltak. • En konkurranse mellom kommunene om utbygging og etablering av boliger, handel- og senterområder, næringsområder, er i dag en barriere i arbeidet for en regional bærekraftig region. Planen kan bli viktig for å fremme et bedre samarbeid mellom kommunene, blant annet for å kunne dele på arealressurser. • Det bør utredes et kunnskapsgrunnlag som kan brukes for alle tre planer. Samarbeid og best mulig 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunen er i prosess med metodeutvikling for utvikling av arealregnskap. Dette beskrives med et nytt avsnitt i kapittel 6 i planprogrammet. • Statens vegvesen vil bli invitert til medvirkning og innspill underveis i planprosessen der det er hensiktsmessig. • Planen og handlingsprogrammet vil inneholde konkretiserte (del)mål og tiltak. • Fylkeskommunedirektøren er enig i SVV sitt syn på viktigheten av et bedre samarbeid mellom kommunene når det gjelder arealer. Dette planarbeidet og andre pågående initiativ i regi av fylkeskommunen (f. eks. kartleggingen av næringsarealer) vil forhåpentligvis bidra til dette. • Når det gjelder synliggjøring av konsekvenser av nye handels- og næringsområder langs europaveien og de nye kryssområdene tas det inn et punkt om dette under «Utredninger» i

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>oversikt over utbygging av ny E18 og E39 er en viktig del av kunnskapsgrunnlaget. Det bør synliggjøres hvilke konsekvenser nye handels- og næringsområder langs europaveien og de nye kryssområdene har for transportmønster og trafikkarbeid i regionen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trafikksikkerhetsarbeidet med visjonen om null drepte og hardt skadde i trafikken må ligge til grunn for planprogrammet. • Siden mobilitetsplanen ikke skal knyttes til konkret arealdisponering med konsekvensutredning, må areal til veginfrastruktur, som eksempelvis nye veier, planskilte kryss med samferdselsanlegg, kollektivknutepunkt, kollektivfelt i byområder, gang- og sykkelveier, areal for ladeinfrastruktur mv. bli synliggjort i kart og i arealregnskap og i BATP- for Kristiansandsregionen og planen for handel- og senterstruktur. Det er viktig at en samlet sett, konkretiserer og så lang det er mulig og lokaliserer, nødvendig arealbehov for transport i regionen. • Klimabudsjett / Klimaregnskap må konkretiseres og utredes. • Barn og unges perspektiv og innflytelse i planlegginga bør konkretiseres. • Universell tilrettelegging bør legges inn som et mål og omtales og konkretiseres i planprogrammene. • Planer som styrer utbygginga av nye handel- og senter områder ved de nye planskilte kryssene er en stor utfordring. Samarbeid mellom aktuelle 	<p>planprogrammet. Her foreligger det allerede en god del utredninger fra både Agder og andre deler av landet som en bør sammenstille. I tillegg justeres formuleringen under punktet om handels- og servicetilbud i tilknytning til kryss langs E18 og E39 under kapitlet «Spørsmål som planen skal gi svar på», slik at det fokuseres på hvilke konsekvenser en videre utvikling av slike tilbud vil gi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trafikksikkerhetsarbeid vil ikke være et eget tema i denne planen. Dette tas opp i regional plan for mobilitet. • Når det gjelder innspillet om synliggjøring og kartfesting av transportinfrastruktur, samt konkretisering av arealbehov, mener fylkeskommunedirektøren at dette er utenfor rammene for dette planarbeidet. • Det vil ikke bli gjennomført et eget klimabudsjett / klimaregnskap for dette planarbeidet. Fylkeskommunen har allerede utarbeidet klimabudsjett for egen virksomhet, og samarbeider i tillegg med kommunene om dette, uavhengig av dette planarbeidet. • Det tilføyes et par setninger under avsnittet om medvirkning av barn og unge for å konkretisere litt mer. • Når det gjelder innspillet om universell utforming tas det inn en setning om et inkluderende samfunn for alle i kapitlet om formålet med planarbeidet der FNs

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>kommune, fylkeskommune, Statens vegvesen og Nye Veier er nødvendig. Statens vegvesen ønsker at Agder fylkeskommune kan ta ledelsen for et slikt samarbeid. Oppgaven bør drøftes i egne møter og/eller tema dager, hvor også sentrale næringsorganisasjoner får innflytelse.</p>	<p>bærekraftsmål er omtalt. En bør i tillegg ta med seg perspektivet at steder for handel og tjenester bør være lett å komme til for alle med i planarbeidet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ambisjonen er at en gjennom dette planarbeidet samarbeider med kommunene og andre aktører om styring av utbyggingen langs motorveiene og kryssene når det gjelder handel og besøksintensive tjenester.
<p>Statsforvalteren i Agder</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mener at de tre parallelle planene som nå skal lages vil være helt avgjørende for om Agder kan nå de ambisiøse målsettingene både regionen selv og nasjonale myndigheter har vedtatt for 2030. • Ser spesielt nedbygging av nye naturområder, som en følge av nye næringsaktiviteter, som en stor utfordring med tanke på å nå FNs bærekraftsmål og Agder sine mål. De tre regionale planene skal og må gi grunnlag for folkelig oppslutning og politisk vilje til tydelige kursendringer i bærekraftig retning. • Gir sterkt støtte til at det utarbeides omfattende kunnskapsgrunnlag til alle tre planene, og at tidligere planer og utviklingen til nå evalueres grundig. • Oppfatter målsetningene og problemforståelsen i planprogrammene som god, men ser hovedutfordringen i å utløse nødvendig handling. • Ber fylkeskommunen å vurdere hvordan FNs bærekraftsmål best kan komme til uttrykk i oppbygging og framstilling av de nye planene. Mener at bærekraftsmålet 15 («Livet på land») er lite 	<ul style="list-style-type: none"> • Innspillene om de regionale planers betydning tas til orientering. • Det legges opp til at en evaluerer hvordan “senterplanene” for Aust-Agder og Vest-Agder er blitt fulgt opp av kommunene. • Fylkeskommunedirektøren er enig i at planprosessen bør legges opp med mål om å utløse nødvendig handling for å nå målene. • Fylkeskommunedirektøren viser til kapitlet om viktige føringer og rammer der en allerede har vurdert hvilke av FNs bærekraftsmål som oppfattes som mest relevante i dette planarbeidet. Bærekraftsmålet 15 («Livet på land») er nevnt eksplisitt. Fylkeskommunen er i prosess med metodeutvikling for utvikling av arealregnskap. Dette beskrives med et nytt avsnitt i kapittel 6 i planprogrammet. • Det settes en høringsfrist som best mulig balanserer kommunenes ønske om en

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<p>fokusert og mener at det må være fokus på «arealgjerrighet», «industriell fortetting og transformasjon» og arealbudsjet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kommunene bør få god tid til behandlingen av planen og handlingsprogrammet når disse sendes på høring. • I medvirkningsprosessen bør en vurdere å bruke nye digitale verktøy. • Det er viktig at barn og unge får mulighet til å uttale seg direkte i planprosessen. • Når det gjelder avgrensing mellom de ulike planene må senterstrukturplanen være helhetlig og konkret nok til å fungere alene der det ikke er noen areal- og transportplaner, men den må ikke kollidere med BATP for kristiansands- eller arendalsregionene. Alle planene må formidle samme politikk. • Det er for tidlig å konkludere på om planen bør ha bestemmelser eller kun retningslinjer, så dette må avklares framover. • Mener at den forholdsvis nye BATP-planen for arendalsregionen inneholder mange positive elementer det kan bygges videre på i de tre regionale planene. Dette gjelder både prosess, metodikk og resultat. • Planarbeidet må avklare hvordan en kraftfull parkeringspolitikk best utformes, alle tre planer sett under ett. En tydelig styring av parkeringstilbudet er nødvendig for å begrense arealforbruket og øke kollektivtransportens konkurransevne. 	<p>tilstrekkelig lang høringsfrist og fylkestingets ønske om framdrift.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nye digitale verktøy vurderes brukt i medvirkningsprosessen, blant annet en kartbasert innspillsløsning. • Det legges opp til medvirkning som involverer barn og unge, f. eks. møter med de kommunale barn- og ungdomsrådene i alle fire delregioner i Agder. Det tilføyes et par setninger under avsnittet om medvirkning av barn og unge for å konkretisere litt mer. • Fylkeskommunedirektøren er enig i at det ikke må være noe motstrid mellom retningslinjer eller bestemmelser mellom de regionale planene som utarbeides parallelt og areal- og transportplanen for arendalsregionen. I den forbindelse skal en også bygge videre på prosess, metodikk og resultat fra arbeidet med sistnevnte plan. • Diskusjonen om planen bør ha en planbestemmelse eller kun retningslinjer tas som en del av planprosessen. • Det avklares om planen skal inneholde parkeringsnormer eller en egen parkeringsstrategi, eller om slike heller skal inngå i ny regional plan for bolig, areal og transport i kristiansandsregionen eller i ny regional plan for mobilitet.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<ul style="list-style-type: none"> • Geografiske grenselinjer for ulike områder og sentre må være like i alle planene. En felles og helst noe forenklet klassifisering og begrepsbruk for de ulike senterstrukturene bør utvikles. • Mener at en ny plan for senterstruktur og handel bør være mer enn en samordning av ulik politikk i de to gjeldende planene. «En ny plan må angi en ny retning.», og retningen for planen må stakes ut basert på kunnskapsgrunnlaget i møte med målsettingene for 2030. • Anbefaler en tydelig prioritering av ressurser til arbeidet med evalueringer og analyser i dette planarbeidet. • En åpning for handel på helt nye næringsarealer, eksempelvis i nye motorveikryss, vil bidra til å starte langsiktig utvikling som i tillegg til å bygge ned natur, bidrar til å øke biltrafikken og svekke tradisjonelle sentrumsområder. En fortetting og gjenbruk av allerede eksisterende næringsområder er en «helt nødvendig» del av en bærekraftig kjøpesenterpolitikk. • Statsforvalteren vil være positiv til å delta i en referansegruppe for å følge arbeidet med planen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren er enig i innspillet om at det må være en konsistens når det gjelder geografiske avgrensninger, definisjoner og klassifiseringen av senterstrukturen i planene. • Ressurser til arbeidet med evalueringer og analyser må tilpasses de økonomiske rammene for dette planarbeidet. • Innspillet vedrørende handel på helt nye næringsarealer vil være et sentralt tema i denne planprosessen. • Det er en rekke konkrete innspill, f. eks. på arealgjenbruk og parkering, som en bør ta med seg videre i planprosessen. • Formuleringen under punktet om handels- og servicetilbud i tilknytning til kryss langs E18 og E39 under kapitlet «Spørsmål som planen skal gi svar på», justeres slik at det fokuseres på hvilke konsekvenser en videre utvikling av slike tilbud vil gi, og hvordan dette kan skje på en bærekraftig måte. • Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Det legges imidlertid opp til egne dialogmøter med Statsforvalteren i planprosessen, samt at Statsforvalteren inviteres til aktuelle konferanser og andre dialogarenaer.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
Sørlandsparken Næringsforening	Ønsker å være en samarbeidspartner i planprosessen, f. eks. ved å delta i møter og komme med innspill. Vil gjerne være representert i en arbeidsgruppe / referansegruppe hvis dette opprettes. Deltakere fra næringslivet i Sørlandsparken vil gjerne med flere representanter delta på alle fora fylkeskommunen kan tilby.	Med bakgrunn i innkomne høringsuttalelser har fylkeskommunedirektøren vurdert at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Sørlandsparken Næringsforening vil, sammen med andre aktuelle aktører, bli invitert til dialog og innspill.
Universitetet i Agder	<ul style="list-style-type: none"> • Opplever at det er svært mange kommunale, regionale og nasjonale planer som lages og at mange av planene omhandler de samme områdene, noe som kan gi mindre slagkraft. Foreslår at en samler tiltak for å nå målsetninger under én plan. • Er ellers positiv til en felles plan for hele Agder. • Levende bysentrum er viktig for gode opplevelser og stedstilhørighet. • Viktig at bysentrene er tilgjengelig med kollektivtransport, sykkel og gange. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fylkeskommunedirektøren er enig med UiA om at de planene som fylkeskommunen utarbeider er tydelig avgrenset når det gjelder mål og tiltak. Det er imidlertid for tidlig å konkludere på om tiltakene skal samles i ett handlingsprogram eller om alle de tre parallelle planene skal ha sine egne handlingsprogram, noe som pleier å være normalen jf. plan- og bygningslovens artikkel 8. • De øvrige innspillene tas til orientering.
Vennesla kommune	<ul style="list-style-type: none"> • Plan- og økonomiutvalget er spesielt opptatt av god kommunal medvirkning til planprosessene, samt av fokus på en koordinert planprosess og samordnet innhold i planene. • Rådmannen ser ikke behov for formelle arbeids- eller referansegrupper knyttet til planen, men forutsetter at kommunene blir invitert til tett faglig dialog særlig knyttet til lokalisering av handel og tjenester. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det legges opp til god medvirkning av kommunene, og på en god koordinering av de tre parallelle planprosessene. • Fylkeskommunedirektøren har, etter vurderingen av høringsuttalelsene, kommet til samme konklusjon at det ikke etableres egne arbeids- eller referansegrupper i dette planarbeidet. Det legges opp til tett faglig dialog med kommunene når det gjelder lokalisering av handel og tjenester.

Avsender (alfabetisk)	Sammendrag av høringsuttalelsen	Vurderinger og – med grønn skrift – forslag til endringer i planprogrammet
	<ul style="list-style-type: none"> • En lang nok høringsperiode er nødvendig for å sikre tilstrekkelig tid til behandling av planene internt i kommunene. • Rådmannen støtter en videreføring av regional planbestemmelse for handel som står i gjeldende regional plan for Kristiansandsregionen, fordi den anses for å være i tråd med utviklingen en ser for Vennesla. 	<ul style="list-style-type: none"> • Det settes en høringsfrist som best mulig balanserer kommunenes ønske om en tilstrekkelig lang høringsfrist og fylkestingets ønske om framdrift. • Det avklares som en del av planprosessen om planen bør ha bestemmelser eller kun retningslinjer. Kommunens argumentasjon for en regional planbestemmelse tas med videre i planprosessen.
Østre Agder interkommunalt politiske råd	<ul style="list-style-type: none"> • Representantskapet mener at kommunene i tidligere Aust-Agder oppfattet at de ble styrt etter en plan som begrenset ønskede utviklingsprosjekt mer enn det kommunene i Vest-Agder møtte, og ser derfor fram til at det gjennom en ny plan blir felles regler for hele landsdelen. • Fokus på at kompensierende tiltak kan være et nødvendig virkemiddel for å begrense skadevirkningene ved utbyggingstiltak fanges ikke opp i det foreliggende forslag til planprogrammet. • Ønsker å endre formuleringen vedrørende de historiske bygningsmiljøene i avsnittet om formålet med planen, fordi den oppfattes som for svak. • Mener det blir krevende å gi felles retningslinjer for lokalisering av handels- og besøksintensive tjenestevirksomheter for hele Agder. Det bør skilles mellom deler av fylket med lavt utbyggingspress og deler av landsdelen der arealforbruket er høyt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spørsmålet om kompensierende tiltak nevnes ikke i planprogrammet, men bør tas opp gjennom planprosessen, i dialog med kommunene. Dette kan f. eks. være aktuelt i utformingen av retningslinjer eller bestemmelser. • Innspillet om å endre formuleringen om de historiske bygningsmiljøene tas ikke til følge. Fylkeskommunedirektøren mener at den opprinnelige formuleringen er tilstrekkelig for å ivareta historiske bygningsmiljøer i det videre planarbeidet. Fylkeskommunedirektøren anbefaler imidlertid, med bakgrunn i dette innspillet, at fylkeskommunens avdeling for kulturminnevern involveres i nødvendig grad i planarbeidet. • Vurderingen om retningslinjer bør være likt for hele Agder eller differensiert tas som en del av planprosessen.